

Alp 2164
Larch.

mokslas + menas literatūra

LIETUVOS
NACIONALINĖ
M. MAŽVYDO
BIBLIOTEKA

DRAUGAS

ANTROJI DALIS / 1986
GEGUŽĖS MĖN. 10 d. / MAY 10, 1986
PART TWO — Nr. 92(19)

Šiame numeryje:

Premijų šventė vardu ir būdu.
Ir nuostabus tas Bronius Kviklys.
Dailės premija suteikta Romui Viesului.
Chicagos Lietuvių opera — laureatė.
Broniui Budriūnui — muzikos premija.
Prano Visvydo eilėraščiai.
Realizuojami Amerikos lietuvių muzikos sąjungos užmojai.
Ką žada „Vaidilutės“ teatras?
Muzikos ir poezijos šventė.
Nuomonės ir pastabos.
Ingrida Blekytė — aktorė ir režisierė.
Nauji leidiniai.
Kometos biuletenis Nr. 8.

Kertinė Parastė

Premijų šventė vardu ir būdu

Šeštoji Premijų šventė šių metų gegužės mėn. 17 d. Bostone žymės šios JAV Lietuvių Bendruomenės Kultūros tarybos antrosios kadencijos veiklos užbaigimą. Visos paskirtosios premijos yra 1985 metų premijos.

Kultūros taryba pastebi, kad spaudoje vis dar pilnai neįsipilietino jos 1980 metais įsteigta tradicijai duotasis vardas — Premijų šventė. Labai dažnai rašoma „premių įteikimas“ ar „premių įteikimo šventė“. O mes kaip tik nenorėjome akcentuoti paties įteikimo akto. Jo netaikome esminiu šios tradicijos elementu. Jo tame renginy galėtų ir visai nebūti. Pinigines dovanas būtų galima bet kokia proga įteikti, net paštu pasiųsti.

Kultūros taryba visa renginio svorį norėtų sukrauti į sąvoką „šventė“. Juk tai gausias asociacijas ir daugelį prasmų talpinanti sąvoka. Sakydami „šventė“, kartu sakome, kad kokia nors proga yra švenčiama. Tuo pačiu nusakome ir laimingą įvykio nuotaiką. Bėdų, nesusipatimų, nelaimių nešvenčiama.

Šventės šventimas visada išsilies į tam tikros apimtės istorinio laiko atskleidimą. Švenčiama proga atneša iš praeities, kartais net labai tolimos, šiai dienai turinį ir prasmę bei pažadina vizijas ateities planams ir gali-mybėms.

Laimingos nuotaikos šven-timas prašosi ta nuotaika dalijimosi su kitais, kuria bendruomenines situacijas. Prisimintini čia du Kristaus palyginimai iš šv. Luko evangelijos. Apie prapuolusią avį. „Radęs ją...“, parėjęs namo, sušaukia prietelius ir kaimynus ir jiems sako: džiaukitės drauge su manimi, nes suradau avį, kuri buvo prapuolusi.“ Apie moterišką, radusią pamestą drachną. „Radus, sušaukia prietelius ir kaimynes ir sako: džiaukitės su manimi, nes radau drachną, kurią buvau pame-tusi“.

Žmonių susitikimai vieni kitų egzistencinėse situacijose yra tapę išsamių svarstymų ob-jektais egzistencinėje filosofij.

joje. Vienos laisvos būties susilietimo su kita laisva būtim reikšmė ir išdavas egzistencialistai vertina, rem-damiesi savo pasaulėžiūromis. Vieniems sąlytis su kitu reiškia kelią į išganymą, kitiems — į egzistencinį praeikimą.

Ateistinio egzistencializmo atstovas Jean-Paul Sartre savo pažūras į ontologinį būčių santykiavimą atskleidžia drama „No Exit“ (angliskame vertime). Drama vaizduoja pragarą ir tris pasmerktuosius — du vyrus ir moterį. Nėra ten nei velnių, nei kankinimo įtaisų. Pasmerktieji, uždaryti pa-prastam kambary, kankina vienas kitą, trukdydami vienas kitam tenkinti erotines aistras. Drama baigiasi skun-du: „Pragaras yra kitas [žmogus]“.

Visai kitą pažiūrą skelbia katalikas egzistencialistas Gabriel Marcel. Jo credo: „Būti reiškia subūti“. Subu-vimas ir būčių atsiskleidimas remiasi būčių ir Dievo tarpusavio meile. Giminingos pažiūros skleidžiamos ir lietuvių filosofų Juozo Gir-niaus ir Antano Maceinos svarstymuose.

Lietuvių Bendruomenė, ga-lingų ir dinamiškų svetimųjų įtakų apsupime, tautos istori-jos vedama, ieško laimėjimo prošvaisčių visose savo veiklos srityse. O radusi savąsias „avis“ ir „drach-mas“ kviečia išeiviją į bendruomeninę džiaugsmo šventę. Premijų šventė siekia būti nuolatinį kultūrinį laimėjimų liudininką ir skel-bėja.

V. Mariūnas

JAV LB Kultūros tarybos šešto-ji Premijų šventė įvyks 8.m. gegužės mėn. 17 d., 7 v.v. Ameri-kos Lietuvių piliečių klube, 368 West Broadway, South Boston, Mass. Šventę globoja LB Bostono apygardos ir apylinkių valdybos. Šventės meninę programą atliks Clevelando muzikinis vienetas „Uzdainuokime“. Kviečiami visi, kurie gali, atvykti į šventę, susi-tikti su mūsų kūrėjais ir pasidžiaugti jų įnašu į lietuvių kultūrą.

Ir nuostabus tas Bronius Kviklys

ČESLOVAS GRINCEVIČIUS

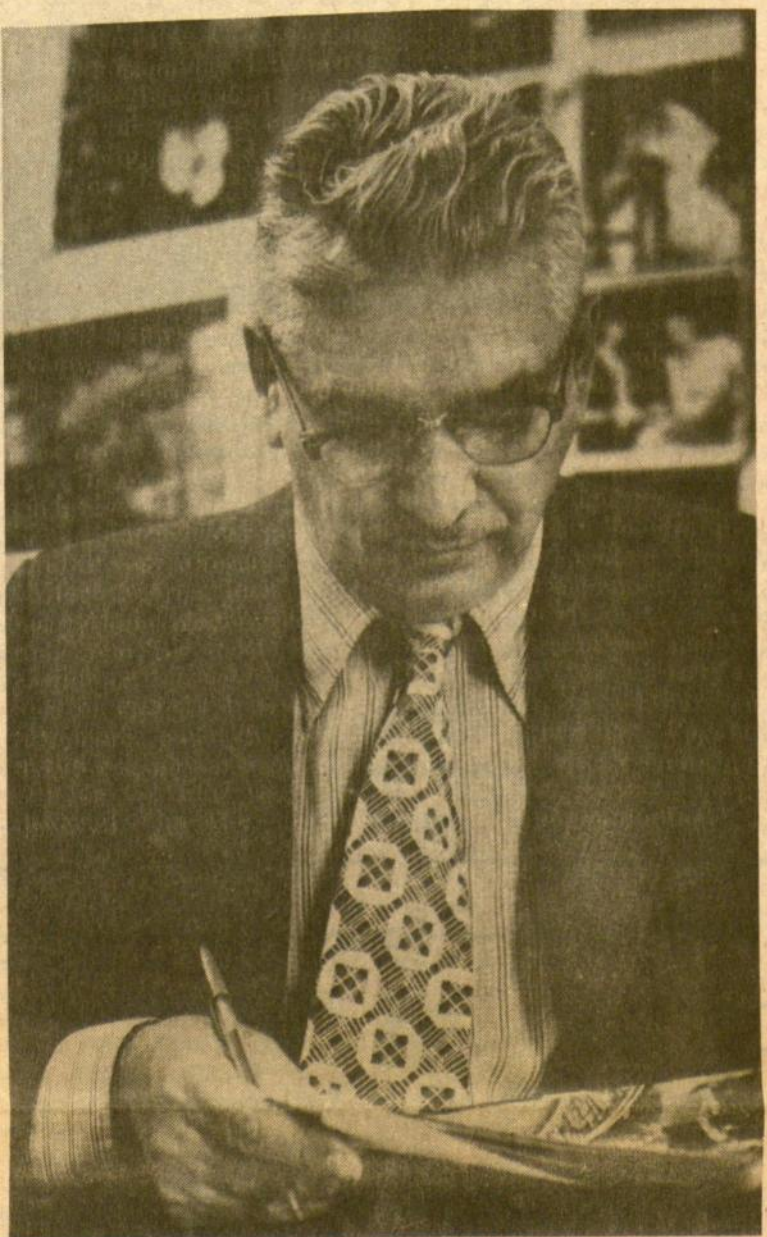
Didžioji Lietuvių Ben-druomenės premija už 1983-1985 metais išleistą lituanistinę humanitarinės tematikos veikalą paskirta Broniui Kvikliui. Paskyrė JAV LB Kultūros tarybos sudaryta komisija: pirm. dr. Augustinas Idzelis, nariai — dr. Bronius Kazėnas, Algis Rukšėnas, dr. R. Šležas, dr. Danguolė Tamulionytė. Premi-ja, 3000 dolerių, oficialiai paskirta už serijinį *Lietuvos bažnyčių* 5-ji tomą (Vilniaus arkivyskupijos 1-mą dalį). Knygą išleido Lietuvių bibliotekos leidykla. Be abejo, komisija turėjo mintį ne vien tą vėliausiąjį tomą, bet ir visus anksčiau išleistusios tos pačios serijos tomus.

Sia premija Bronius Kviklys buvo įvertintas ir pažymėtas už savo milžiniškus darbus ir įnašą į lietuvių kultūros istoriją ne vien tik šia serija apie bažnyčias, bet ir anksčiau išleista kita en-ciklopedinio pobūdžio knygų serija *Mūsų Lietuva* (1964-1968). Pastarąją išleido Lietuvių enciklopedijos leidyk-la. Yra parašęs ir išleidęs ir daugiau leidinių.

Teisingai įvertiname ir didžiuojamės išeivijoje iš-leistom abiem enciklopedijom (lietuviškąja ir angliškąja), galvą lenkiam jų leidėjui ir keliems pasišventusiems redaktoriams už labai kruopštų, sąžiningą darbą, kuris galėjo apvilti tik skepti-kus. Nemažiau reikia pareikšti pagarbos ir padėkos ir Kvikliui už tų abiejų serijų suredagavimą ir paskelbimą (Vilniaus arkivyskupijos an-troji dalis baigiama spausdin-ti, o paskutinis tomas — Kaišiadorių vyskupija —

paruošta spaudai), juo labiau, kad tai buvo vieno žmogaus darbas, ir pagaliau, kad tas vienas žmogus tai atliko tik atliekamam nuo kitų darbų laiku. Pragyvenimui niekas nesudarė sąlygų, niekas honoraro nemokėjo, o duoną ir druską pelnyti, šeimą užauginti ir išlaikyti Kvikliui, kaip ir visiems kultūrininkams, reikė-jo ieškoti kitų užsiėmimų.

Bronius Kviklys ilgiausiai dirbo *Draugo* redakcijoje (1968-1980), o artimu ben-dradarbiu pasiliko ir išėjęs į pensiją, kiekvieną savaitę rašo vedamuosius. Rašo ne vien *Draugui* — jo rašinių galima užtikti Australijos *Tėviškės aiduose* ir kitur. Dirbti redakcijoje, būti redaktorium reiškia, kad niekad neturėsi poilsio ir ramybės. Ir nežiūrint to, suplanavo ir įvykdė didžius darbus. Kaip jis tai padarė, sunku suprasti. Reikėjo nepaprasto darbštumo, užsidegimo, planingumo, dis-ciplinos, pasišventimo. Yra žinoma atsitikimų, kad siekiant ko nors visomis jėgomis, pasiekiamą ir kas atrodytų nepastebima. Žmo-gus, sukaupęs visas jėgas, gali žymiai daugiau padaryti, nei iš pradžių mano. Žinomas atsitikimas, kai Vietname keturi amerikiečiai važiuodami džipu miško siauru keliuku pastebėjo prieky jų laukiančius komunistų partizanus. Ap-sisukti džipui buvo neįma-noma, bet jie vežimą pakė-lė ir apgręžę pabėgo. Kai pasakoją apie tai grįžė į bazę, niekas netikėjo, kad jie tai galėjo padaryti. Ir tikrai, norėdami pademonstruoti, kaip jie tai padarė,

Broniui Kvikliui paskirta JAV Lietuvių Bendruomenės 1985 m. premi-ja už veikalą „Vilniaus arkivyskupija I“, penktąjį „Lietuvos bažnyčių“ serijos tomą. Nuotrauka Vytauto Maželio.

automobilio negalėjo pakelti. Jėgų atsirado tik tada, kai teko gelsis nuo mirties.

Surinkti medžiagą apie Lietuvos bažnyčias, istorinę ir iliustracinę, iki pat vėliausiųjų laikų, kiek tai buvo įmanoma, šių albumų autorių paskatino būtinas reikalias. Juk žinome, kad jau nemaža bažnyčių sunaikinta, sudeginta. Daug sunaikinta ir vidaus ornamentikos, o kas sunaikinta, jau neatstatoma. Mūsų kaimo žmonės niekur kitur nėra įdėję tiek širdies ir kūrybinio išradingumo, kaip statydami bažnyteles, kryžius, droždami smūtkelius, koplytėles. Tik nedidelė dalis tų liaudies ir ne liaudies kūrinių, skulptūrų ar architektūros paminklų buvo užfiksuota fotografijose, paskelbta knygose. Nepriklausomybės laikotarpis buvo per trumpas, ir niekas nespėjo tai padaryti, buvo kitų neatidėliojamų darbų ir rūpesčių.

Jeigu kas norėtų tai padaryti šiais laikais Lietuvoje, jam neeis. Kas leis ten gyvenančiam ne tik surinkti visų bažnyčių, altorių, šventųjų nuotraukas ir ob-jektyviai aprašyti, kaip mūsų žmonės jas statė, aukojosi, kiek dėl to nukentėjo nuo anų laikų ir šių laikų carų, ateistų sukurstyto vandalų ir net dabartinių švietėjų mokytojų, kai jie nuo altoriaus vaikus varinėja? Arba, kiek kunigų, net vyskupų buvo nužudyta ar nukentėjo tik todėl, kad jie sąžiningai ėjo savo pareigas. Juk to visko ten gyvenantis negalėtų padaryti. Reikia daryti čia, ko ten negalima.

Reikia, bet kaip tai padaryti? Jei kas, sakysim,

norėtų surinkti visų bažnyčių nuotraukas kad ir už geležinės uždangos — Lenkijoje, Vengri-joj ar net Bulgarijoj, ten niekas nekliudytų važinėti. Gautų išpėjimą, kad nefoto-grafuok karinių objektų. Kas kita „laisviausiojo pasaulio šaly“, mūsų brangioj Lietuvoj, kur nuvykęs gali tik penkias dienas Vilniaus viešbuty pasėdėti, o jei nesi kuo įsisteikęs anims valdovams, tai nei motinos kapo tau neeis

Vilniaus arkivyskupija I

pamatyti. Tai kaip surinkti visų bažnyčių naujausias ir kitokias nuotraukas istorijai? Čia ir pasireiškė Kviklio nuostabus gabumas suorganizuoti. Neužteko jo paties per ilgus metus iš spaudos rinktų fotografijų ir aprašų, bet reikėjo plataus, didelio susirašinėjimo, kol kas nors sutiko rizikuoti, savo ar ne savo apylinkėse padaryti bažnyčių ar koplyčių nuotraukas, jas iš kur nors iškasti ir prisiųsti. Pagaliau jei kas iš ten gyvenančių ir talkininkavo, jis turėjo būti iš čia kompensuojamas. Iš

kuklaus uždarbio, nutraukiant nuo šeimos. Jokio mecenato, jokio finansinio užnugario juk nebuvo.

Medžiagą apie Lietuvos miestelius, bažnytkaimius Kviklys pradėjo rinkti dar stovyklų laikais Vokietijoje. Renka ir dabar. Jo namelis pasidarė kaip vienas archyvas — biblioteka. Surinko visokią lituanistiką, turi daug retų knygų, laiškeščių, nuotraukų, monetų, medalių. Pavyko įsigyti Antano Smetonos dokumentinę medžiagą, įvairių žymių žmonių laišku, rankraščių ir kitokių doku-mentų. Jo rinkiniais naudojasi mokslo žmonės, įvairiom progom su savo eksponatais dalyvauja parodose. Tokiu būdu rašomiems veikalams pirmiausia naudojasi savo rinkiniais, o ko trūksta, ypač naujausios informacijos, sugeba susiorganizuoti talkininkų pagalba iš visų kontinentų. Laimingu atveju darbus vertina ir jam talkininkauja šeima — žmona ir dukterys.

Kviklio darbą pastebėjo bei įvertino ir Vatikanas. Už „Lietuvos bažnyčių“ tomus, kurie sudaro visų pasaulio katalikų bažnyčių istorijos dalį ir paliks ilgiam amžiui Vatikano ir kituose archyvuose, popiežius Jonas Paulius II Broniui Kvikliui 1984 sausio 24 aktu apdovanojo auksiniu medaliu Augustae Crucis Insigne pro Ecclesia et pontifice. Medalis paprastai duodamas tik už ypatingus Katalikų Bažnyčiai nuopelnus. Medalį iš Romos atvežė ir įteikė vyskupas An-tanas Deksnys.

Kai bažnyčių serijos leidimas eina į pabaigą, draugai Kvikliui siūlo pailsėti, susirūpinti ir savo reikalais. Bet tuoj atsiranda ir kitokių žmonių su savo siūlymais ar net raginimais: toliau surašyk, išleisk ir ne katalikų bažnyčių, sinagogų, mečečių istorijas. Atrodo, lyg tas žmogus, kuris tiek daug padarė, yra ne žmogus, bet automatas, mašina, visų nuosavybė. Mes turime tūkstančius akade-mikų, mokslo žmonių — kur jie? Kodėl ir kiti negali imtis panašaus labai svarbaus Lietuvos kultūros istorijai dar-bo, surinkti istoriją, pvz., kitų tikybų bažnyčių ir šventovių. Tas pats pasakytina ir apie Amerikos, Kanados, Pietų Amerikos lietuvių statytas bažnyčias. Kodėl neatsiranda kas tam atsidėti ir surinkti medžiagą, nuotraukas, at-siminimus jau apie nesančias, nugriautas, kitiems perleistas ir dar esančias bažnyčias. Darbas būtų daug lengvesnis, be jokios rizikos, ne taip kaip rinkti obuolius „uždraustame sode“, savo tėvų krašte, okupuotoj Lietuvoj. Labai gera proga ypač studijuojančiam jaunimui pasivažinėti po šiuos kraštus, po lietuvių kolonijas ir padaryti naudingą darbą. Galima tikėtis ir akademinių užskaitų. Panaši pradžia padaryta, beieškant lietuviškų pėdsakų Penssylvanijos kasyklų rajonuose.

Didžioji Lietuvių Ben-druomenės premija Broniui Kvikliui, stebukladariui, sugebėjusiam padaryti tai, kas beveik neįmanoma, išreiškia visos lietuvių išeivijos padėką.

Dailės premija suteikta Romui Viesului

SAULĖ JAUTOKAITĖ

Šių metų JAV LB Kultūros tarybos dailės premiją laimėjo dailininkas Romas Viesulas, kuris yra gerai pažįstamas mūsų meniniame ir kultūriniame gyvenime.

Idomu, kad Romas Viesulas savo jaunose dienose nepasirinko meno, bet pradėjo su griežtaisiais mokslais. Gimęs 1918 m. rugsėjo 11 d. Gerdainių k., Lašų vls., Alūkštos aps., Latvijoje, 1939 m. baigė Rygos lietuvių gimnaziją. Dvejus metus pastudijavęs teisę Rygos universitete, 1941 m. persikėlė į Lietuvą. Vilniaus universitete tęsė toliau teisių studijas. Studijuodamas kartu lankė Vilniaus miesto teatro vaidybos meno studiją ir buvo to teatro vienas iš jaunųjų aktorių. 1944 m. pasitraukęs į Vokietiją, Detmole buvo skrajojančio teatro „Aitvaro“ aktorius. 1947-49 m. pradėjo studijuoti grafiką Freiburge. Gavęs prancūzų stipendiją, kitus dvejus metus tęsė studijas Paryžiuje. 1951 m. atvykęs į JAV, Chicagoje dirbo Adolfo Valeškos bažnytinio meno studijoje. Vėliau persikėlė gyventi į New Yorką, o dar vėliau į Philadelphiją, kur 1960 m. buvo Temple universiteto meno mokyklos instruktorius, 1961 m. docentas ir grafikos vedėjas, 1965 m. profesorius - asistentas. Dabar

Romui Viesului paskirta JAV Lietuvių Bendruomenės Kultūros tarybos 1985 m. dailės premija, kurios mecenatas — Lietuvių Fondas.

yra Temple universiteto Tyler meno mokyklos profesorius ir grafikos skyriaus vedėjas. Dažnai yra siunčiamas dėstyti į to paties universiteto meno mokyklą Romoje.

Dail. Romas Viesulas yra buvęs išrinktas gauti įvairias stipendijas: tris kartus gavo Guggenheim stipendiją; pirmajam dailininkui Amerikoje jam buvo duota Tamarind stipendija; Tiffany stipendija.

Romas Viesulas yra jaunesnės kartos grafikas,

priklausęs freiburgiškių menininkų grupei. Nors jis augo ir brendo vyresniųjų mūsiškių grafikų itakoje, bet nuo jos išsilaisvinęs jis išėjo į tarptautinį šių laikų meno pasaulį, kur rado naujo įkvėpimo, naujų kelių. Jam parodžius savo gabumus, išradimą ir meistriškai apvaldant grafikos techniką, jo darbai buvo pripažinti ir įvertinti visame meno pasaulyje, už kuriuos jis susilaukė M. S. Collins, Philadelphijos meno

muziejaus, C. M. Lea, L. J. Rosenwald premijų, Interamerican Biennial of Mexico garbės pažymėjimo, A. McFadden Eyre medalio. 1970 m. gavo medalius Krokovoje ir Santiago, Čileje, 1981 m. Temple universiteto žymenį.

Su savo darbais jis dalyvavo kolektyvinėse arba individualiose parodose Prancūzijoje, Vokietijoje, Anglijoje, Jugoslavijoje, Ispanijoje, Portugalijoje, Graikijoje, Pakistane,

Australijoje, Meksikoje, Maroke, Lenkijoje bei Jungtinėse Amerikos Valstybėse. Jo meno kūriniai taip pat yra iškelti ir pasilikę įvairiausiose pasaulio šalyse ir miestų muziejuose bei galerijose.

Dail. Viesulo kūrybos kraitis yra gausus. Paryžiuje jis sukūrė litografijų ciklą lietuvių liaudies dainų temomis „Dainos“, Los Angeles sukūrė ciklą „Toro Desconocido“, Philadelphijoje ciklą „Hew“. 1969 metais trečią kartą gavęs Guggenheimo stipendiją, sukūrė grafikos ciklą, ryškiantį vaizdą ir garso santykius. Romoje sukūrė ciklus „Raudos“ ir „R-30“, Venecijoje „Overpass“. 1984 m. laimėjo Šv. Kazimiero jubiliejinio pašto ženklo konkursą, kurį išleido Vatikanas, ir iliustravo Alfonso Nykos-Niliūno Vergilijaus „Georgikų“ vertimą, išleistą Algimanto Mackaus knygų leidimo fondo.

Be tiesioginio kūrybos ir mokytojavimo darbo, Viesulas reiškiasi ir plunksna, rašydamas angliškose meno žurnaluose ir knygose. Nepamiršta jis nė lietuviškojo kultūrinio gyvenimo. Paruošė dail. Telesforo Valiaus monografiją, yra dažnas įvairių progų paskaitininkas, rašo meno klausimais lietuviškoje spaudoje. Dail. Romo Viesulo stambus įnašas į mūsų kultūrinį gyvenimą buvo įvertintas, paskiriant jam šią JAV LB Kultūros tarybos dailės premiją.

Dailininko Romo Viesulo iliustracija Alfonso Nykos-Niliūno Vergilijaus „Georgikų“ vertimui (Chicago: Algimanto Mackaus knygų leidimo fondas, 1984).

Chicagos Lietuvių opera — laureatė

STASYS SANTVARAS

Štai ir Chicagos Lietuvių operai nubiro keli pripažinimo, įvertinimo ir garbės laisai — JAV LB Kultūros taryba, vadovaujama Ingridos Bublikienės, jai paskyrė 1985 m. teatro premiją! Stiprus ir vieningas idealistų sambūris dirbo trisdešimt metų, kol tą pagarbos akimirksnį sulaukė! Reikia džiaugtis ir Operą laureatę sveikinti, nes ji tikrai to pagerbimo nusipelnė.

Tiesa, klausytojų bei žiūrovų, entuziazmo, apdžiūmimo, moralinės ir medžiaginės paramos Chicagos Lietuvių operai niekad nestokojo. Jei tą vertybių ji būtų stokojus, nebūtų pajėgusi išsilaikyti ir dirbti 30 metų. Žinoma, vienam kitam Opera užkliuvo, retkarčiais pasigirdavo murmėjimų, susidarė lyg ir to mūsų kultūrinio veiksnio opozicija (dėkui Dieviui, ji nebuvo reikšminga). Vieniem užkliūdavo Operos išleidžiamieji pinigai, kiti, matyt, norėdami sudėtingą darbą sumenkinti, atkakliai skelbė, jog tai esąs tik operos mėgėjų sambūris. Čia pakartosis porą pastraipų iš savo rašinio, kuris buvo išspausdintas *Aidų* nr. 6, 1981 metais, kai Opera minėjo savo veiklos 25 metų sukaktį. Neabejoju, jog tai padės ūkaną išsklaidyti.

„Kai Lietuvių opera šventė savo veiklos pirmą dešimtmetį, į taupytojų ir dalintojų priekaištus rimtai ir dalykiškai atsiliepė komp. Vladas Jakubėnas: „Žmonių norą laisvą laiką skirti darbui ar leisti pinigus kuriam nors reikalui negalime automatiškai ir laisvai reguliuoti nuomonėmis, nutarimais ar rezoliucijomis. Vienintelis dalykas, sprendžiamas galys paveikti meninę veiklą, yra pasiekiamas dvejopa linkme: kokio meninio lygio yra pasiekiamas ir kokio garso randama visuomenėje.“

Lietuvių opera laimėjo abiem atvejais: nuo pat pradžios parodė imponuojantį lygį ir

susilaukė gausių lankytojų savo spektakliuose, igydama išimtinio prestižo visuomenėje, kuri, reikalui iškilus, negailėjo ir papildomų finansinių aukų.“

„Okupuotoj Lietuvoj, lyg tai būtų privaloma ar kam nors naudinga, išeivinio gyvenimo apžvalgininkai su ironišku šypsniu lūpose kartoja vis tą patį: Lietuvių opera Chicagoje yra saviveiklinė, beveik nieko gero jos pastangose negali būti... Šio pobūdžio „kritikai“ turėtų žinoti, kad saviveiklininkas, pilna to žodžio prasme toksai, daugelio operinių sunkumų neįstengs nugalėti. Opera yra talento, pasiruošimo ir galėjimo menas. Jokia mėgėja nepadaiduos Aidos, Toscos, Margaritos, Carmen, Violetos, Aldonos ar Gaidelio Danos, kaip kiekvienas mėgėjas bematant pasismaugs, jei mėgins padainuoti Alfredą, Don José, Manriką, Cavaradosį, Canio ar kurį kitą tenoro, baritono ar boso vaidmenį. Taigi, kai dabar Lietuvoj taip kalbama, tai turbūt tik iš savęs pasišaipoma.“

Lietuvių opera Chicagoj gimė 1956 metais, pastatydama Verdi „Rigoletto“. Tą nuostabų ir gal daugelio nelauktą kūdikį pagimdė anuometinis Chicagos Lietuvių vyrų choras, kurio vadovas ir operos statymo pradininkas buvo velionis muzikas Vladas Baltrušaitis (1912-1975), o vyrų choro valdybą, kuri ėmėsi „Rigoletto“ statymo administracinių pareigų, sudarė pirmininkas Vyt. Radžius, valdybos nariai L. Bildušas, V. Gutauskas, K. Skaisgirys ir P. Olis.

Operos teatras, kaip visi gerai žinom, yra labai sudėtingas teatras, reikalaujantis didelio būrio žmonių sunkaus darbo, o išeivijoj — ir idealistinių nusiteikimų, pasiaukojimo, beveik savęs pamiršimo. Tokių idealistų prieky stovi Vytautas Radžius, ilgametis Operos valdybos pirmininkas. Tačiau,

kaip velionis komp. Vladas Jakubėnas sakė, labai svarbus dalykas yra operos teatro meninis lygis. Chicagos Lietuvių operos muzikinę kultūrą ugdė ir aukštumon ją išskėlė pirmasis operos dirigentas Aleksandras Kučiūnas; jam talkino kuklus ir didžiai darbštus chormeisteris Alfonsas Gečas. Operos ugdymui stambų įnašą atidavė dirigentai prof. Vytautas Marijošius, Alvydas Vasaitis, tik metus su Opera tedirbęs Aloyzas Jurgutis, o šiuo metu, kiek tenka nugirsti, sėkmingai dirba dirigentas Arūnas Kaminskas.

Solistai, be abejo, yra kiekvieno operinio vaidinimo nugarkaulis. Gal pats likimas taip patvarkė, kad Chicagoj apsigyveno iškiliai lietuvių

operos dainininkai — Dana Stankaitytė, Stasys Baras, Algirdas Brazis ir Jonas Vaznelis. Tai ta ketveriukė ir turėjo įveikti beveik visų pagrindinių vaidmenų balsinius ir vaidybinius sunkumus, turėjo reprezentuoti mūsų operinio dainavimo standartus. Tą nelengvą uždavinį pasigėrėtinai gerai nugalėjo jų idealistiniai nusiteikimai, jų gražūs ir galingi balsai, jų muzikinis pasiruošimas ir įgimti talentai (apie kitus solistus, kurie dainavo Chicagos Lietuvių operoj, žiūr. minėtą 1981 m. *Aidų* nr. 6). Tuos pačius pasigėrėjimo žodžius, gal net ba nuostabą, žiūrint į ištvermingumą, reikia tarti Operos choro artistėm ir artistam, o taip pat ir visiem kitiem šios kultūrinės veiklos talkininkams.

Šiomet Chicagos Lietuvių

opera mini savo veiklos 30 metų sukaktį, stato patį didžiausią G. A. Rossinio operinį veikalą „Vilių Telį“. Tos operos motto galėtų būti toksai: „Jo kaltė, kad jis myli tėvynę“ (cituota iš „Vilius Telio“). Per trisdešimties metų laikotarpį Opera pastatė stambų kiekį iškilių operinių veikalų, kurių tarpe ir šias lietuvių kompozitorių operas: Jurgio Karnavičiaus „Grazią“, Juliaus Gaidelio „Daną“, K. V. Banaičio „Juratę ir Kastytį“, Jeronimo Kačinskio „Juodąją laivą“, Juliaus Gaidelio „Gintaro šalį“, Vytauto Marijošiaus „Priesaiką“ ir Bruno Markaičio „Vilniaus varpus“ (statytus drauge su Verdi Requiem). Mum visiem (bent daugumai) būtų tikrai didelė paguoda, kad Opera dar sykį sutelktų jėgas ir pastatytų velionio kompozitoriaus

Scėna iš Chicagos Lietuvių operos 1978 m. pastatytos Verdi „Nabucco“. Chicagos lietuvių operai paskirta JAV Lietuvių Bend-

ruomenės Kultūros tarybos 1985 m. teatro premija, kurios mecenatas — Lietuvių Fondas.

Nuotrauka Jono Kuprio.

NAUJI LEIDINIAI

AIDAI nr. 1 (1985). Kultūros trimėnesinis žurnalas. Vyr. redaktorius dr. Leonardas Andriekus, OFM. Leidžia Tėvai pranciškonai, administruoja T. Benvenutas Ramanauskas, OFM. Adresas: 361 Highland Blvd., Brooklyn, New York 11207. Prenumerata — 20 dol., vieno numerio kaina — 5 dol.

Juliaus Gaidelio operą „Mindaugas“.

Tom nelaimių dienom, prislėgti pavergėjo, Lyg naktį, lyg sapnė vilties ugnis regėjom!

Gimtų namų pavėsy tu niekad neatvėsi, — Kai sleigia vergija gimtų namų pavėsy!..

Tai choro žodžiai, kuriuos išgirsim, kai scenoj sužerės G. A. Rossinio opera „Vilius Telis“. Gal nesunku pajusti, kad tuose žodžiuose slypi ir nuosirdžiausi sveikinimai bei linkėjimai Chicagos Lietuvių operai, operai — laureatei.

Juozo Girniaus straipsnis „Krikščionybės ir ateizmo grumtynės mūsų tautoje“ yra pirmoji (istorinė) jo paskaitos šv. Kazimiero 500 metų sukakties minėjime Toronte dalis. Antroje straipsnio dalyje autorius žvelga, kaip dabar vyksta krikščionybės ir ateizmo grumtynės tėvynėje ir išeivijoje. Aleksandras Radžius spausdina pluoštą eilėraščių. Martynas Brakas straipsnyje „Jungtinės Amerikos Valstybės ir Mažoji Lietuva“ duoda idomių Taikos konferencijos užkulisų. Antanas Vaičiulaitis pateikia žiupsnį prisiminimų, surištų su filosofu Jacques Maritain. Labai neįaukiai skamba JAV katalikų žurnalo *Commonweal* pradinė laikysena dėl Pabaltijo valstybių jungimo į Sovietų Sąjungą.

Vincas Natkevičius straipsnyje „Naujas Lietuvos romanas“ sustoja prie trijų romanų: Raimondo Kašausko *Saulėlė raudona*, Sauliaus Tomo Kondroto *Zalčio žvilgsnis* ir Broniaus Radzevičiaus *Priešaušrio viškeliai*. Visas numeris iliustruotas. Prano Domšaičio tapybos darbai. Apie menininko kūrybinį kelią rašo dail. Viktoras Vizgirda, o Antanas Montvydas pateikia nuotrapas iš pasikalbėjimų su Domšaičiu ir apie jį. A. Plukas duoda Amerikos lietuvių 1985 metų veiklos apžvalgą.

„Iš minties ir gyvenimo“ skyriuje Adolfas Markelis plačiai aprašo Penktąjį mokslo ir kūrybos simpoziumą. Jurgis Gimbutas trumpai aprašo simpoziumo metu vykusį dešimtąjį Lituanistikos instituto suvažiavimą. Kęstutis Trimakas prisimena PLB mokslinę konferenciją apie tautinės samonės išlaikymą išeivijoje. Saulius Pašilis duoda sauja įspūdžių iš New Yorke vykusio PEN kongreso. „Knygos“ skyriuje Pranas Visvydas recenzuoja Julijos Švabaitės romaną *Stikliniai ramentai*. Jurgis Gimbutas rašo apie Pabaltijo etnografinio atlaso pradžią Lietuvoje. A.L. recenzuoja latvių poezijos rinktinę anglų kalba, o Jurgis Gliauda pristato Algirdo Gustaičio vaikams knygutę *Algis Trakys ir taksuokas Sleivys Tvankstės pilyje* (ilustracijos dailininkų Aldonos Audronytės-Variakojienės ir Vilius Variakojytės).

KOMETOS BIULETENIS NR. 8

Gegužės 15 d. Halley kometa jau per silpną nuogai akiai, bet dar galima žiūrėti binokliais ir mažais teleskopais. Vidutiniais instrumentais ją galima bus sekti iki ankstyvo rugpjūčio.

A.R.

Broniui Budriūnui — muzikos premija

JUOZAS KREIVĖNAS

Lietuvių muzikiniame gyvenime žinomi trys broliai Budriūnai: Motiejus (gimęs 1898), Antanas (gimęs 1902) ir Bronius (gimęs 1909 m. liepos mėn. 29 d.). Visų jų gimimo vietovė — Pabiržė, Biržų apskrityje. Po Antrojo pasaulinio karo negandų Antanas pasiliko Lietuvoje, ten prie režimo prisitaikė, daug ką nuveikė, bet numirė išvengęs trėmimo į rytus. Motiejus ir Bronius pasitraukė į Vokietiją. Motiejus jau gerokai po karo mirė Memmingene, o Bronius 1949 metais atvyko į Jungtines Amerikos Valstybes, į Detroitą, o dabar tebegyvena Los Angeles. Visi trys broliai savo muzikine veikla yra šiek tiek vienas į kitą panašūs: visi trys labai aktyvūs visuomeninėje muzikinėje veikloje ir visi trys pasireiškė ir kaip kompozitoriai. Šįkart yra proga plačiau pažvelgti į Broniaus Budriūno darbus ir nueitą gyvenimo kelią.

Bronius yra Kauno konservatorijos auklėtinis: 1931 m. pas Juozą Naujį baigė vargonų studijas, vėliau pas Juozą Gruodį įsigijo kapelmeisterio specialybę. Pasitraukęs į Vokietiją, Regensburge bažnytinės muzikos mokėsi pas F. Haberl ir Stuttgarte kompozicijos pas G. V. Albrecht. Visas Broniaus Budriūno išeitas muzikos studijas primenant, dar verta pridėti, jog dirigavimo mokėsi pas Jeronimą Kačinską karo laikais Vokietijoje.

Pragyvenimo vertiamas ir šiaip Bronius Budriūnas nevengė pasitaikancio muzikinio darbo. Jo darbų ir tarnybų sąrašas būtų labai įvairus ir ilgas. Jau nuo 1928 ligi 1934 metų jis buvo vargonininku Kaune, karo ligoninėje. Buvo muzikos mokytojas Kaune, Kaišiadoryse, Dotnuvoje. Vilnių atgavus, buvo Filharmonijos choro dirigentas ir meno vadovas, nuo 1941 iki 1944 metų Vilniaus muzikos mokyklos mokytojas ir drauge Šv. Jono bažnyčios vargonininkas, Vilniaus operos chormeisteris.

Vokietijoje buvo Regensburge vokiečių parapijos vargonininkas, vėliau gyveno Schoenfeldo stovykloje, kur su broliu Motiejum taip pat įvairių darbų prasmanė. 1946 m. buvo lietuvių dienų šventės Wuerzburgėje vyriausias dirigentas. Iš Broniaus Budriūno veiklos Detroito lietuvių kolonijoje ypač pažymėtinas jo vardu pavadintas kvartetas, įdainavęs plokštelių.

Nuo 1953 m. Bronius Budriūnas gyvena Los Angeles, Kalifornijoje, ir yra Šv. Kazimiero lietuvių parapijos vargonininkas bei choro vadovas. Šv. Kazimiero parapijos choras nėra šiaip sau eilinis choras. Ketvirtosios dainų šventės (1971 m. liepos mėn. 4 d.) vadove apie šį chorą skaitome:

„Choras atstovauja lietuvių liaudies ir lietuvių kompozitorių muzikai Los Angeles miesto Board of Education, International Institute ir kitų organizacijų renginiuose bei televizijos programose. Be to, choras yra prisidėjęs prie vienos filmų bendrovės pastatyto filmo apie lietuviškas dainas ir šokius. 1970 m. choras dalyvavo latvių Dainų šventėje Pasadena, Kalifornijoje, ir taip pat atliko dalį programos kartu su simfoniniu orkestru ir solistais Los Angeles BALF'o skyriaus surengtame koncerte. Choras dalyvavo visose JAV ir Kanados lietuvių Dainų

Broniui Budriūnui paskirta JAV Lietuvių Bendruomenės Kultūros tarybos 1985 m. muzikos premija, kurios mecenatas — Lietuvių Fondas.

šventėse.“

Vėliau, kita proga, choras yra išleides plokštelių „Tėviškės namai“ (Broniaus Budriūno) ir „Septyni Kristaus žodžiai“ (Théodore Dubois).

Pasiekia žinios, kad šį darbininką vis labiau ima slėgti senatvės našta. Iš pareigų Šv. Kazimiero parapijoje jau mėgino keletą kartų pasitraukti. Norėtų jau pradėti ramias senatvės dienas. Bet norom nenorom, ypač švenčių proga, Bronius Budriūnas ir vėl sėdi prie vargonų. O be to, Los Angeles gyvenimas niekam gyvam neleidžia iš darbo eilių pasitraukti. Čia verti prisiminti du koncertai — Giedros Gudauskienės ir Broniaus Budriūno temomis. Šių mūsų dviejų kompozitorių kūriniai, atrinkti ir atitinkamai suinstrumentuoti, buvo atlikti The Brentwood-Westwood Symphony Orchestra koncertuose. Kitataučiams muzikos mėgėjams tiek Giedros Gudauskienės, tiek Broniaus Budriūno kūriniai išpildyti buvo didelis. Orkestro vadovybė Broniui Budriūnui tarp kitko rašė: „Koncertas buvo didžiai sėkmingas ir mūsų telefonas nuolat skambėjo, bičiuliams pasakojant, kaip labai jiems patiko Jūsų muzika“. Tai va, ir kaip iš gyvenimo puotos pasitraukti...

Dar Lietuvoje Bronius Budriūnas pasireiškė kaip nusipelnęs, rūpestingas muzikos mokytojas gimnazijose ir drauge chorų vadovas. Užtarnautai jam teko atsakingos choro dirigento pareigos Vilniuje, o taip pat ir 1946 m. Dainų šventėje Wuerzburgėje. Nors ir netituluojant vyriausiuoju, buvo jaučiama jo svarba, kviečiant jį dirigentu JAV ir Kanados lietuvių Dainų šventėse.

Kaip žinoma, rengiant Dainų šventes laikomasi nusistatymo, kad prieš šventę, jungtinio choro dirigantai lanko dalyvaujančius choras. Iš to aplankymo nauda būna dviguba: viena — patikrinamas choro pasirengimas šventei, o antra — choras iš anksto susipažįsta su būsimu dirigavimu. Suvažiavus į šventę, rūpestingam susirepetavimui paprastai pritrūksta laiko.

1956 metais Dainų šventės dirigentu pakviestas Bronius

Budriūnas į Chicago atvyko dvi savaites anksčiau, pasiryžęs pavažinėti ir po kitas lietuvių kolonijas susipažinti su choralais. Atvyko ir susidūrė su keistu nusistatymu: Broniaus Budriūno ir chorų repeticijas neįsileisti. Vis dėlto Bronius Budriūnas su kai kuriais choralais susitarė ir juos aplankė. Paskui sakėsi, kad jis choralams ir chorai jam būvę naudingi. Bet toliau jau per visas ligi šiol buvusias Dainų šventes niekur nė vienas dirigentas lankyti chorų nesikėsino. Ir tai bus bene viena iš priežasčių, kodėl Dainų švenčių meninis lygis pradėjo silpnėti su kiekviena tolimesne švente. Budriūnas buvo teisus.

Vokietijoje pokario stovyklose kai kur garsėjo dainininkų ansambliai. Paprastai tai būdavo chorai, labai veiklūs ir lengvų dainų, bei nesudėtingos harmonijos mėgėjai. Savo pasirodymus jie dažnai apipavidalindavo nesudėtingais sceniniais aprangomis. Labai mėgo reklama.

Bronius ir Motiejus Budriūnai Schoenfeldo stovykloje turėjo vieneta, vadintą ne ansambliu, bet choru. Net ir garsas apie Schoenfeldą sklido ne ansamblinis, bet tik chorinis. O Amerikoje Juozas Žilevičius jau ir tada rinko muzikologijos archyvan žinias apie lietuvių muzikinį veikimą Vokietijoje. Ar rimtai, ar juokais, bet tada Budriūnai įspėjo Juozą Žilevičių apie kartais spaudoje iškreipiamą muzikinės veiklos vaizdą. Žinoma, tai nėra koks nors esminis reikalas, bet verta pažymėti, kad ir anais stovyklų laikais šen ten buvo jaučiamas nuotaikų paviršutiniškumas, kurias sukūrė ištisiniai Unrros šventadieniai ir ateities netikrumas. Budriūnai ir čia pirmiausia rūpinosi aukštu savo darbo meniniu lygiu.

Chicagoje Antrosios dainų šventės repertuare buvo Vlado Jakubėno „Mylėsi Lietuvą iš tolo“. Daina buvo konkursinė, bet keistu būdu konkursą laimėjo sunkiai. Šventėje šią dainą teko diriguoti Budriūnui. Prasėme ją pravesti rūpestingai. Ir čia buvo Budriūno prisidėta, kad „Mylėsi Lietuvą iš tolo“ tapo Dainų šventės leitmotyvu.

Kalbant apie Broniaus Budriūno muzikinę kūrybą, pirmiausia verta prisiminti liaudies daina tapusią „Tėviškėlę“. Kiekvienas kompozitorius atranda ką nors patinkamo liaudies dainose ir jas harmonizuoja — pritaiko solo ar chorų dainavimui. Taigi daug geros muzikos gaunama iš liaudies kūrybos. Bet kompozitoriai nedaug sukuria tokių dainų, kurios būna meniškai vertingos ir liaudies priimamos kaip savos. Iš individualios kūrybos į liaudį nuėjo Juozo Naujalia „Lietuva brangi“, Česlovo Sasnausko „Marija, Marija“, Vlado Jakubėno „Nurimk, sesut“, o iš Broniaus Budriūno kūrybos lyg liaudies daina tapo niekur niekada nenusibostanti „Tėviškėlė“.

Bronius Budriūnas kūrė instrumentinės muzikos, iš kurios prasiveržia į viešumą fortepijono sonata „Mano tėvynė“, o taip pat liaudies motyvų violončelei arba smuikui su fortepijonu „Rauda“, trys miniatiūros fortepijonui, „Ei, jaunyste“ — maršas ir kt. (kai ko dar nepažįstame, nes nėra išspausdinta). Grupę dainų turi simfoninio orkestro partitūras.

Broniaus Budriūno lobyne turime daugiau kaip 20 solo su akompanimentu dainų bei giesmių, netoli 30 leidinių mišriam chorui, daugiau kaip 10 kūrinių lygių balsų chorui. Šią statistiką stipriai papildė kantatos „Tėviškės namai“, „Gintaro šalies baladė“, „Lietuvos šviesos keliu“, o taip pat operetė „Sidabrinė diena“. Broniaus Budriūno kantatos sėkmingai papildė Dainų švenčių repertuarus. Be Broniaus Budriūno lietuvių išievyti muzika būtų buvusi apčiuopiamai kuklesnė.

Čia būtina reikia priminti dar vieną Broniaus Budriūno siekimą. Būtent: kur tik reikia, lietuviui gieda „Ilgiausių metų“. Šis giedojimas yra kažkoks slaviškas, galėtų būti lietuviškesnis. Bronius Budriūnas pasiūlė lietuvišką variantą. Ir jei kada kas gausitės iš Broniaus Budriūno švenčių ar šiaip suaktyvinį sveikinimą, tai vienoj kortelės pusėj — taip ir tikėtis — bus gaidos naujojo „Valio! Ilgiausių metų“. Nelengvas daiktas aną įsitenėjusią slavybę iš visuomenės išgyvendinti, bet Bronius Budriūnas pasiryžė.

Šis straipsnelis rašomas, minint atliktus didelius muzikinius Broniaus Budriūno darbus ir Lietuvių Bendruomenės Kultūros tarybai paskyrus jam nors ir kuklią tų darbų įvertinimo premiją, kurios mecenatas yra Lietuvių Fondas. Tą premiją moraliai padidinkime, sugiedodami ne tą seną slavišką, bet lietuvišką „Valio! Ilgiausių metų!“

Pranas Visvydas

AMETISTŲ HALĖJ

Kasrūt didžiulėn Ametistų halėn ateina vyrai su kavos puodeliais. Čia lubos juodos, kad nesimatytų grėsmingo vamzdžių, vielų gabarito.

Ateina, atrakina žalvario duris. Paspaudžia, pasuka — nušvinta vidury išsiriavusios aparatūros šviesos. Nėra langų. Jie stovi dar tik dviese. Gerai. Gražu. Nelijo vakar. Ką darei? Tikriausiai Alamos kūdroy buriavai? O ne!? Nuėjęs golfo aikštėn smogei į kamuoliuką ir dar sykį jiems įrodei, jog be keblumo sugebi įveikt duobutę protingu smūgiu, netgi iš pakriūtės.

Stebiuosi! Kaip gražu. Aš negalėjau tiek daug nuveikti, nors rimtai žadėjau. Į parodą pakliuvęs pamačiau likimą, dailiai nuauštą iš gimtinės lino, mačiau Rūpintojėlį ir paveikslą Švažo, keramikos qsočių, dubenėlių, vazų. Mačiau ir keistą nėrinį, ir storą knygą, kurios raidynuose istorija kietai užmigo. Ten buvo gera stebint prisimint bent dalį mokykloje išmokto, bet užmiršto kelio.

Dabar didžiulė Ametistų halėj su vyrais ir baltais kavos puodeliais, kai viskas pasakyta, įvykiai nustumti, naujos savaitės audinys prabilti gali.

PUOKŠTĖ

Motinai

Ji pasakė: Hiacintų puokštėj glūdi mylinčio žmogaus ištikimybė — vasara gaivus ramumas gležno žiedo, grįžusio klausytis pasakų dar sykį.

Ji žinojo, kad vieta ilgainiui keisis, bet visur bus ta pati viena Būtis: girioj, gatvių šukuriuose, vandenyno ar Neries skalaujamoj pakrantėj.

Ji norėjo, kad eilavimo lopsinė suptų jausmo valtį prietemoj po darbo, medyje giedotų paukštis arba vėjas, o minčių erdvėj — vilties choralai.

Ir tikėjo, kad Pažaislio šile paldėdėi eglių, uogienojų ir lieknų berželių syvai neisėks lyg staigūs polaidžio upokšniai, nepalikę anei gyvo lašo liepos kaitrai.

Rūmai seno... Jų supleišėję fasadai neskleidė jau žavesio. Aplink išblyškę slenkantių veidai ir niūrus laiptai glaudėsi prie grindinio migloto.

Gyvenau tada tik antraštėm, šauktukais. Tik laisvalaikio akimirkom. Tik dūmais, tartum būčiau dienraščio raidė rėkminga. Ne Provanso bardas, tik izrlus pilietis tvankoje, apylinkės vaikams verkšlenant.

Ji suprato viską. Jos kaip hiacintai pabučiavimus ant gryčios slenkščio tapo sielų durų ir langų tiesa, neišdylančia net iki šios dienos.

Realizuojami Amerikos lietuvių muzikos sąjungos užmojai

Praeitais metais peršorganizavusi Lietuvių vargonininkų-muzikų sąjungą ir pakeitusi vardą į Amerikos lietuvių muzikos sąjungą savo posėdžiuose nutarė išvystyti chorų tarpusavio bendradarbiavimą chorų sustiprinimui ir tinkamo repertuaro parinkimui ateinančiai Dainų šventei. Šia kryptimi jau didelį žingsnį žengė du jauni pasiryžėliai dirigantai — Toronto „Volungės“ vadovė muz. Dalia Viskontienė ir Rochesterio Lietuvių Bendruomenės choro dirigentas muz. Raimundas Obalis, sujungdami savo chorus į gražų, darnų ir galingą vieneta.

Chorų bendradarbiavimo pradžia įvyko š.m. kovo mėn. 16 d. Toronto. Jungtinio choro giesmės nuskambėjo Priskelimo lietuvių šventovėje, pradedant švesti Samoningo tikėjimo metus. Jų dainos džiugino visuomenę per šventę parapijos salėje.

Š.m. balandžio mėn. 5 d. Rochesterio lietuviai gėrėjosi pakiliu jungtinio choro koncertu Šv. Jurgio parapijos salėje. Punktualiai 7:15 v.v. tvarkingai įvygiavo, vienoda apranga pasipuošę choristai į sceną į, muz. Daliai Viskontienei diriguojant, sudainavo Emeriko Gailevičiaus — Lituanika; K. V. Banaičio — Po aukštus kalnus; K. V. Banaičio — Oi, jo jau, jo jau. Choras iš karto pasirodė

darnus, disciplinuotas — pakluses kiekvienam dirigentės mostui. Jauni volungiečių veidai tarytum atjaunino labiau subrendusius ročesteriečius ir, sumaniai sugrupuoti, sudarė vientisą junginį tiek estetiniu, tiek akustiniu požiūriu.

Persigrupavę pasirodė vien volungiečiai su lengvesnio žanro ir protarpiais žaisminga vakaro programa. Diriguojant muz. Daliai Viskontienei, sudainavo Bernsteino — Šiakt; Jono Švedo — Anoj pusėj Nemunėlio; K. V. Banaičio — Tupėjo vanagas; Schumano — Čigonai; moterys M. Noviko — Prie Nemuno vingio; vyrai (jų vos septyni, bet balsingi) sudainavo komišką ir su vaidyba J. Gaižausko — Molio uzboną. Kas sakė, kad mūsų jaunimas vien tik šokti bemoka? Volungiečių lietuviško žodžio tarime nebuvo jaučiama svietimo atspalvio, o jie visi jauni!

Be pertraukos scenoje vėl pasirodė jungtinis choras su tradicinėm lietuviškom dainom, šį kartą diriguojamas taiklios ir tvirtos muz. Raimundo Obalio rankos. Choras skambėjo pasigėrėtina! Pradžiai girdėjome Račiūno — Per girią, giružėlę; sekė Naujalia — Vasaros naktys; Stasio Šimkaus — Oi, pasakyk; J. Gudavičiaus — Kur giria žaliuoja. Publikai pageidau-

jant sudainuota nuotaikinga Gorbulskio daina — Vasaros šokis. Klausytojai dar pageidavo dainų, nes atrodė, kad koncertas per trumpas, bet jo pratęsti nesisekė. Abu dirigantai ir sklandžiai pianinu palydėję Paulius Vytas buvo apdovanoti pavasario gėlėmis. Pavasario žiedais ir skoningais ornamentais išpuoštos salės buvo pasivaivaisinta ir pasilinksminata.

Šio koncerto iniciatoriai buvo Rochesterio Lietuvių Bendruomenės choras. Valdybos pirmininkė Rūta Gečienė, talkinama Nijolės Alvarado, su šypsena išsėdėjo visą sunkią vakaro rengimo ir svečių globojimo našta. Pagarba ir padėka joms ir visiems, prisidėjusiems prie neeilinio renginio.

Onė Adomaitienė

NAUJI LEIDINIAI

•LITUANUS no. 1, vol. 32 (Spring, 1986). Lithuanian quarterly journal of arts and sciences. Numerio redaktorius: Jonas Zdanys. Administratorius: Jonas Kučėnas, 6621 S. Troy Street, Chicago, IL 60629. Metinė prenumerata bibliotekoms ir institucijoms — 15 dol., kitiems — 10 dol.

Šiame numeryje skaitytojams pristatomas estas poetas, dailininkas ir kritikas Ivar Ivask su savo grafikos darbais ir eilėrašciais. Juozas B. Laučka savo straipsnyje apie Lietuvos kelią į suverenumo atstatymą ir demokratiškos respublikos įsteigimą pateikia trumpą ir naudingą pirmųjų Lietuvos nepriklausomybės metų apžvalgą. Albert C. Cizauskas supažindina su įdomia Tado Kosciuškos istorija. Dr. Juozas Kriaučiūnas rašo apie ALKA muziejų. Jonas Dainauskas recenzuoja Patricia Kennedy Grimstead ir Irena Sulkowska-Kurasiowa knygą apie Lietuvos Metriką, kurią išleido Harvard University Press 1984 metais. „LITUANUS Data Bank“ skyrius duoda informaciją apie žmones ir įvykius — tai įdomi ir vertinga naujovė žurnalo puslapiuose; jį linkėtina gerokai praplėsti ir jo medžiagai pritaikyti tam tikrą atrankos dėsnį, pvz., moksliniai žurnalai paprastai nespausdina geros kloties linkėjimų, ateinančių žurnalo redakcijai nors ir iš Baltųjų rūmų. Viktoras Nakas pateikia minčių apie žmogaus teises Sovietų Sąjungoje ir apie ukrainiečio jūrininko Miroslov Medvid bandymą pabėgti New Orleans mieste paeitą spalio mėnesį.

VALIO! ILGIAUSIŲ METŲ!

Gyval Bronius Budriūnas

1. Va-li-o, — va-li-o, va-li-o!
2. lio, — va-li-o, va-li-o!

Ilgiausių me-tų Jums va-li-o! — 2. Va-
Laim-gų me-tų Jums va- — lio, — va-li-o!

Ką žada „Vaidilutės“ teatras?

Pokalbis su režisiere Marija Smilgaite

EDVARDAS ŠULAITIS

Šiandieną kalbamės su Marija Smilgaite, kuri režisuoja pirmą „Vaidilutės“ teatro vaidinimą — vienaveiksme komediją „Uošvė į namus, tylos nebebus“, statomą šių metų gegužės mėn. 18 d. 3 val. pp. Chicago Jaunimo centro didžiojoje salėje. Marija Smilgaite nėra naujokė sceniniame gyvenime. Ji vaidino Lietuvių Bendruomenės Jaunimo teatre, režisavo daugelį lietuviškų vaidinimų, tarp jų Kosto Ostrausko „Metus“, Vinco Krėvės „Skirgailą“, Juditos Vaičiūnaitės „Apsiausti“. Režisierė yra baigusi teatro mokslus University of Illinois Chicagoje.

— Kaip kilo mintis statyti komediją „Uošvė į namus, tylos nebebus“?

— Kai rengėjai šių metų sausio mėnesį mane kvietė režisuoti, leido pasirinkti veiklą, bet su sąlyga, kad jau šį pavasarį ką nors pastatytume. Po pirmojo susirinkimo su aktoriais ir rengėjais sutikome šį kartą pasirodyti su komedija ir apsiriboti maža sudėtimi. Teatras įsikūrė anksčiau ir buvo peržiūrėta daug vaidinimų, nors jų tarpe tik mažas skaičius komedijų. Viena iš jų kaip tik ir buvo „Uošvė į namus...“ Ją surado Kazė Brazdžionytė vienoje knygoje iš teatro bibliotekos — „Komedijėlės mėgėjų teatrui“ (Kaunas, 1923). Aš ją paskaičiau ir man patiko.

— Ką gali tikėtis žiūrovai šiame veikalame pamatyti?

— Komedija buvo parašyta L. Ridlio ir išversta A.

Marija Smilgaite

Beržinskaitės Rygoje 1905 metais. Stanislava Venclauskienė suorganizavo mėgėjų būrelį, su kuriuo vaidino Rygoje tuoj po spaudos atgavimo — „Uošvė“ buvo viena iš jų repertuaro pjesių. Vieni metu Gabrielius Landsbergis-Zemkalis vaidino Dėdės rolę savo sambūrio pastatyme. (Tiek žinių apie šio veikalo istoriją pavyko rasti, naudojantis Vytauto Maknio knyga *Lietuvių teatro raidos bruožai*, I t., Vilnius, 1972). Šis vaidinimas atstovauja pirmiesiems žingsniams, kada po slaptų lietuviškų vakarų išeita į viešąjį mėgėjų teatrą. Šiuo metu Chicagoje gyvenęs mokytojas Vincas Urbonas prisimena, kaip šį vaidinimą statė Pirmojo pasaulinio karo laiku Upytėje. O Chicagoje bent per pastaruosius 30 metų šis veiklas nebuvo statytas. Komedija užtrunka valandą,

vyksta viename kambaryje, apima vienos popietės laiko tarpą. Scena iš šeimyninio gyvenimo: uošvė, žmonos motina, apsigyvena pas jaunavedžius. Juos taip pat nutaria aplankyti vyro dėdė. Maišosi ir tarnaitė. Mes šiek tiek atnaujinom tekstą, vietą atkėlėm į Chicago, o laiką į 1974 m. rudenį. Veikėjų elgsena gal ir ne visai pritinka „moderniems“ laikams, bet iš esmės labai mažai kas yra pasikeitę. Tikimės, kad vaidinimas prajuokins ir linksmai nuteiks publiką.

— Kaipgi buvo suburtas vaidintojų kolektyvas ir kaip apamai sekasi su jaunais aktoriais dirbti?

— „Vaidilutės“ teatras pirmąsias susikūrė dr. Petro Kisieliaus ir Onos Šulaitienės iniciatyva. Susidarė valdyba, kuriai priklauso dr. Petras Kisielius, Kazė Brazdžionytė ir Irena Tiknienė. Korespondentais sutiko būti Balyas Brazdžionis ir Edvardas Šulaitis. Šitie asmenys subūrė vaidintojus: Laima Šulaitytė-Day, Edj Šulaitį, jaun., Audrė Kižytė, Vincą Olšauską. Visi labai noriai vaidina, tai tas ir darbas gerokai lengviau. Be to, jie vienas kitą pažįsta: yra kartu vaidinę stovyklose Dainavoje, Ateitininkų Federacijos 1985 m. kongreso programoje, Lietuvių Bendruomenės Jaunimo teatre, „Vaivos“ ansamblyje ir kt. Taip pat, jie tarpusavyje gražiai sugyvena.

— Gal galite papasakoti apie kiekvieną iš jų?

— Uošvė — Kazė Brazdžionytė vadovauja „Lietuvos aidų“ radijo programai, yra vaidinusi Alvuodo teatre, ketverius metus dainuoja „Vaivos“ an-

samblyje ir pirmi metai Lietuvių operos chore, taip pat yra dirbusi kaip radijo ir reklamų pranešėja anglų kalba. Dėdė — Vincas Olšauskas aštuonerius metus dainuoja „Vaivos“ ansamblyje ir pirmi metai Lietuvių operos chore. Žmona Mylė — Laima Šulaitytė-Day ketverius metus vaidino LB Jaunimo teatre, baigė teatro mokslus University of Illinois; anglų kalba yra vaidinusi vaikų teatre prie Chicago Steppenwolf teatro ir aštuonis mėnesius „Summerstock Murders“ veikale, kuris susilaukė net aštuonių Jefferson žymenų. Vyras Zigmas — Edis Šulaitis ketverius metus vaidino LB Jaunimo teatre, šoka „Spindulio“ tautinių šokių grupėje, kuri taip pat stato Rasos Šoliūnaitės-Poskočimienės vaidinimus. Tarnaitė Katrė — Audrė Kižytė yra vaidinusi gimnazijoje, Beverly Theater Guild grupėje ir pasirodžiusi įvairiuose lietuviškuose renginiuose.

— Chicagoje jau seniai nėra nuolatinio lietuvių teatro. Gal turėtumėte pasiūlymų, ką reiktų daryti, norint, kad pastovus lietuvių teatras gyvuotų?

— Norint turėti pastovų teatrą, reikia kam nors tuo dalyku nuolat rūpintis. Juk ir Lietuvių opera kas metai stato naują spektaklį, Antras kaimas atšventė 20 metų sukaktį, Dainavos ansamblis vis pasirodo ir Vaivos ansamblis jau užbaigė pirmą dešimtmetį. Aktoriai, režisieriai ir rengėjai turi vieningai dirbti metai iš metų ir suburti sau publiką, kuri juos remtų ir teatre domėtusi. Svarbiausia yra bendro tikslo turėjimas.

— Ko būtų galima pageidauti iš lietuvių

„Vaidilutės“ teatro statomos komedijos „Uošvė į namus, tylos nebebus“ aktorių kolektyvas: (iš kairės) Vincas Olšauskas (Dėdė), Edis Šulaitis, jaun. (Zigmas), Kazė Brazdžionytė (Uošvė), Laima Šulaitytė-Day (Emilija) ir Audrė Kižytė (Tarnaitė).

visuomenės apskritai ir iš lietuvių teatro mėgėjų išskirtinai?

— Laikau lietuvių bendruomenę palankia įvairiausiems renginiams bei programoms. Ar Chicago nori išlaikyti pastovų teatrą? Manau, kad atsakymas teigiamas: bet tam reikia pasižventimo iš aktorių ir gyvo pritarimo iš publikos: vieni nevadins tuščiai salei, o kiti neateis pamatyti tuščios scenos. Reikia tampraus ben-

dravimo, kad publikai būtų idomu ir teatrui palanku. Lietuvių teatro mėgėjai turi dvigubai stengtis — susiburti ir vienas kitą paremti.

— Gal dar būtų kokių minčių, baigiant šį pasikalbėjimą?

— Tik pakvietimas — ateikite pamatyti mūsų darbo vaisius. Po vaidinimo, prie užkandžių, bus proga pabendrauti, pasišnekėti ir padiskutuoti mūsų teatro tolimesnį ateitį.

Chicagos teatruose Ingrida Blekytė aktorė ir režisierė

Artimas Gorkio draugas Antonas Čechovas, sirgęs džiava ir miręs 1904 metais, kai buvo išvykęs gydytis į Vokietiją, yra laikomas paskutiniu didžiuoju senosios Rusijos rašytoju. Jo drama „Dėdė Vania“, parašyta kaip tik prieš 90 metų (1896), dabar stato Chicago universiteto Court teatras (5535 South Ellis Avenue). Kažkaip išaugo Chicagoje susidomėjimas Čechovu. Jo „Vyšnių sodą“ šių metų birželio mėnesį statys Goodman teatras, o dabar, gegužės mėnesį, britų teatras jį jau stato Blackstone teatre.

Dabartinį „Dėdės Vanios“ pastatymą Chicago universiteto teatre pakviesias režisuoti Munson Hicks iš New Yorko. Ši drama Maskvos teatre buvo pirmą kartą pastatyta 1899 m. Vaiduoja vidutinio amžiaus Vanią ir jo namiškinius, ieškančius gilesnių gyvenimo prasmų po to, kai jie yra atmetę gyvenimo vertybes. Netruksta ir romantišnių susikryžiavimų.

Šiam pastatymui veikalas buvo specialiai naujai išverstas slavų kalbų profesorius Milton Ehre, kuris stengėsi pagauti Čechovo stilių, bet išvengti liežuvių laužančių frazių; to siekia ir bendru teksto skaitymu.

„Dėdė Vania“ — paskutinis Chicago universiteto teatro pastatymas šį sezoną, tęsis iki gegužės mėn. 18 d. Pagrindinį vaidmenį čia pasirinko šio teatro meno direktorius Nicholas Rudall, Jeffersono žymeniu apdovanotas vaidybininkas.

Džiugu, kad šiame Chicago universiteto pastatyme stipriai reikiams mūsų Ingrida Blekytė, atlikdama jaunos žmonos vaidmenį. Programoje pažymėta, kad ji Kanadoje baigusi Nacionalinio teatro mokyklą, vaidinusi keliuose veikaluose Stratfordo festivalyje bei dalyvavusi CBC televizijoje ir radijo vaidinimuose. Pažymima, kad Ingrida Blekytė praeitą žiemą režisavo Chicago universiteto teatre statytą dramą „Biedemann and the Firebugs“, taigi jau gauna aukštesnius uždavinius.

J. Pr.

TARPTAUTINIS TEATRO FESTIVALIS

Tarptautinis teatro festivalis Chicagoje yra pirmas tokio dydžio. Į jį įsijungė daugiau kaip 150 aktorių, atvykusių iš šešių valstybių ir vaidinančių keturiomis kalbomis. Festivalio, užsietiesiančio mėnesį laiko, biudžetas yra 2.2 mil. dolerių, kuriuos sudės įvairūs fondai ir publika. Festivalį dalyvauja ir 11 vietinių teatro grupių. Festivalio planavimas užtruko dvejus metus. Užsienio trupės savo vaidinimus turės daugiausia Blackstone teatre, 60 E. Balbo, Civic teatre, 20 N. Wacker Drive ir Getz teatre, 63 E. 11th Street. Į festivalį atvyksta ir geras skaičius užsienio turistų. Festivalis vyks iki š.m. gegužės mėn. 25 d.

Matydamas, jog stovi dešimt jaunų vyrų, sportine apranga, su numeriais ir užrašu „Žalgiris/Kaunas“ ant krūtinų, tik neparašyt Lina, jei jos toks vardas? Po nuotrauka: „Kauno Žalgirio krepšinio komanda“.

Neriamės iš kailio gražiais, lietuviškais, tautiniais vardais vaikus pavadinti, o kai jie išėina į pasaulį, spaudoj iš Vytauto lieka „Vė“, iš Kęstučio — „Ka“ ir t.t. Dar blogiau, kai vardus sutrumpinam: ne kartą reikėjo paaiškinti, jog mano a.a. tėvas Stasys nebuvo Saint Barzdukas — išvada, kurią lietuviškai nemoka pasidarydavo, pamatę prieš jo pavardę santrumpą „St“. O vis tiek lieka neaišku, ar čia Stasys ar Steponas, tad kam trumpinti.

Juožą Girnį atspiraus, kad jo puikus ir žmoningas straipsnis suteikė progą šiuo klausimu pasisakyti. Manau, kad jis visgi taip pat sutiks, jog tik inicialais žmones sužmėjęs, informaciniam straipsniui palieka didelę spragą.

Pradėkime visur kovoti už vardų rašymą. Šalin inicialai! Arvydas Barzdukas

Muzikos ir poezijos šventė

Tokiu pavadinimu JAV Lietuvių Bendruomenės Bostono apylinkė surengė kompozitoriaus Jeronimo Kačinsko ir poeto Bernardo Brazdžionio naujų kūrinių koncertą, tiksliau koncertą ir poezijos skaitymą bei pasikalbėjimą, norint abudu menininkus pagerbti ir atsidėkoti jiems už jų ilgą darbą. Koncertas įvyko balandžio 20 dieną Lietuvių Pilietų salėje South Bostone. Jame dalyvavo šalia abiejų kūrėjų smuikininkė Joan Huntley, čelistas Brian Capouch, sopranas Ona Aleksaitė, bosas Chris

Nomura, dirigentas Brian O'Connell, choro akompaniatorius Wayne Ward ir Berklee muzikos mokyklos choras, papildytas New England konservatorijos studentais, kadangi tuo laiku Berklee mokykloje vyko streikas.

Koncertas buvo pradėtas Roberto Schumanno duetu d-mol, kurį atliko smuikas, cello ir fortepijonas. Pilnas melancholijos veikalas praskambėjo didingai, paruošdamas klausytoją tolimesnei programai. Toliau ėjo Jeronimo Kačinsko Siuita Nr. 2,

veikalas sukurtas, panaudojant liaudies dainų medžiagą. Siuita turi keturias dalis: Motušės rauda, Sutartinė, Daina ir Kaimo muzikantas. Meistriška kompozitoriaus kūryba mūsų liaudies motyvai įėjo į šių dienų muziką. Linkėtumėm, kad daug svetimausių turėtų progos šį veikalą išgirsti. Veikalą atliko Berklee trio.

Muzikos garsams nutilus, išgirdome mūsų poeto Bernardo Brazdžionio balsą. Jis skaitė savo poeziją, kalbėjo, džiaugėsi „kaip musė į medų patekęs“ draugų ir pažįstamų tarpe. Papasakojo kelis juokingus atsitikimus iš savo gyvenimo: kaip sunku paprastam žmoguiu priimti poetą, kadangi poetas gi gyvena Parnase, ir turi iš ten nulipti. Poezija turinti 1000 apibrėžimų, ir nežinia, kuris yra tikslus. Kalbėjo apie Horacijaus poeto supratimą: eilėraščiai iš Dievo lūpų krenta, pradžią eilėrašcio sukuria Dievas, o toliau turi jau kalbėti pats poetas. Įdomių įvairių minčių išgirdome iš mūsų mielo Bernardo, kuris jau ilgus metus mus maitino ir tebemaityna mūsų lietuviška, gimtąja kalba, tobulindamas ir pačią kalbą.

Po pertraukos Berklee trio (smuikas, fortepijonas ir violončelė) atliko Ludwig van Beethoveno Menuetto e Finale iš trio Nr. 3 c-mol. Dramatinis veikalas, reikalaujantis daug jėgų ir įtampos iš atlikėjų, praskambėjo širdį glostančiai.

„Ateities giesmė“ — kantata sopranui ir bosui solo, mišriam chorui ir fortepijonui, sukurta Jeronimo Kačinsko pagal Bernardo Brazdžionio žodžius, buvo šio vakaro pagrindinė dalia. Berklee choras, sudarytas iš studentų, buvo kaip koks instrumentas savo dirigento Brian O'Connell rankose. Balsai išlyginti, disciplina gera. Choras tyliai įstojo, dainuodamas „Pro kasdienybės pilką ir beprasmių veidą“, kildamas gražiu crescendo iki forte. Melodijos linijos gražia spalva užliejo salę; melodijos, skambančios pirmą kartą po kūrybinio proceso, kuris nėra lengvas. Veikalas parašytas šių dienų rašymo technika, ne pagal seną tonalinę sistemą; gaidos yra

Nuomonės ir pastabos

Kur dingio vardai?

Su dideliu įdomumu perskaičiau Juozo Girniaus straipsnį „Krikščionybės ir ateizmo grumtynės mūsų tautoje“, išspausdintą šių metų Aidų pirmajam numerį (data nepažymėta). Surinkta daug niekur nematytos ir neskaitytos medžiagos, atidžiai dokumentuotos beveik dviem puslapiams išnašų. Skaitoma lengviau, nei daug grožinės literatūros. Ir svarbiausia, straipsnis „pilnas“ žmonių, kas, ypač istorinė jo dalį, dar tikru gyvenimu. Tačiau šį puikų

išlaisvintos, demokratiškos ir iš jų kuriama laisvoji muzika. Ji turi savo veidą, kompozitoriaus veidą. Tai Jeronimo Kačinsko muzika. Veikalo įdomi harmonija, meniška, neįprasta, savotiška. Solistė Ona Aleksaitė savo pilnu, apvaliu sopranu gražiai įstojo, tęsdama melodijos liniją, svyrudama tarp piano ir forte dinaminėje eigoje. Solistas Chris Nomura nustebino, parodydamas kaip aiškiai oriento žmogus gali išstati lietuvišką žodį. Choro tutti, fortissimo buvo įspūdingi ir įdomūs. Dinaminė linija, svyravimai tarp forte ir piano, svyravimai tarp mezzoforte ir pianissimo darė didelį įspūdį. Nestigo disonansinių akordų, prie kurių mūsų ausis jau pripratusi. Veikalo nuotaikos, liūdnos ir žaismingos, užsibaigė triumfaline nuotaika — „Mes giedam giesmę tavo ateities“ ir fortissimo.

Programoje dalyvavo Antanas Gustaitis, paskaitęs savo humoristines kūrybas; Stasys Santvaras — tik savo trumpą eilėraštį, skirtą Bernardui Brazdžionui. Scenoje matėme mūsų grakščią programos pranešėją Rėdą Veitaitę. Gražiausias sveikinimas buvo iš šeštadieninės mokyklos mažojo mokinuko, kuris pasveikino Vytę Nemunėlį, padėkamuodamas iš „Meškiuko Rudnosuko“ ir įteikęs autoriui patį meškiuką. Atlikėjai buvo apdovanojami gelėmis.

Elena Vasyliūnienė

Dailininko Antano Tamošaitio iš Kanados ekslibrių paroda Chicago Jaunimo centro Ciurlionio galerijoje bus atidaryta penktadienį, gegužės mėn. 16 d., 7:30 v.v. Paroda rengia Lietuvių dailiojo meno institutas, Ciurlionio galerija ir Lietuvių tautodailės institutas. Parodos atidaryme dalyvaus ir pats dailininkas Antanas Tamošaitis.

Operos solistė Teresė Zilytė, Prancūzijos radiofono orkestro direktorius Pierre Castellan ir kompozitorius Darius Lapinskas po koncerto praėjusių metų gruodžio 15 d. Chicagoje, skirto paremti „Dux Magnus“ operos spektaklį, kuris įvyks š.m. gegužės mėn. 31 d. Civic teatro salėje, Chicago miesto centre.